

Սոնա Կրկյաշարյան

Արդարության գինը

Արդարության գինը

Հեղինակ՝
Սոնա Կրկյաշարյան

Դրսում մութ ու ցուրտ երեկո էր։ Քամին կատաղի հարվածում էր մերկ կանգնած ծառերի ճյուղերին, իսկ աշնանային սառնությունը թափանցում էր քաղաքի ամենախոր անկյունները։ Սակայն այդ տան պատերից ներս աշխարհը բոլորովին այլ էր։ Այստեղ տիրում էր այնպիսի ջերմ ու ապահով լույս, որը լինում է միայն այն ընտանիքներում, որտեղ սերը չի բարձրաձայնվում, այլ զգացվում է յուրաքանչյուր շնչում...

Երեկոյան ընթրիքի սեղանի շուրջ հավաքվելը նրանց ամենասիրելի ավանդույթն էր։ Մայրը, ժպիտը դեմքին, սեղանին էր դնում վերջին տաք ճաշատեսակը, իսկ տանը տիրում էր տաքուկ, ընտանեկան աղմուկը։ Այդ երեկո խոսակցությունը պտտվում էր ապագայի ու երազանքների շուրջ։ Երբ հայրը հարցրեց ավագ դստերը՝ տասնվեցամյա Էլիզային, թե ինչ մասնագետ է ուզում նա դառնալ, աղջիկը մտախոհ ժպտաց՝ ասելով, որ դեռ չի կողմնորոշվել։

— Իսկ ե՛ս արդեն գիտեմ, — հանկարծ բացականչեց տասնամյա Աննան՝ հպարտորեն ուղղելով մեջքը։

— Ես դառնալու եմ վիրաբույժ։ Մեծանալու եմ ու փրկելու եմ մարդկանց կյանքերը...

Չնայած արտաքին զարմանալի նմանությանը՝ երկուսն էլ ունեին նույն նուրբ դիմագծերը, խորունկ աչքերն ու ուսերին թափվող ալիքաձև մազերը, տեսնողն իսկույն կհասկանար, որ նրանք հոգով բոլորովին տարբեր էին։ Էլիզան աչքի էր ընկնում իր զսպվածությամբ, կազմակերպվածությամբ ու նպատակասլացությամբ։ Նա սիրում էր հստակություն, կարգուկանոն և ամեն ինչում խորամուխ էր լինում։ Իսկ Աննան,

լինելով ոչ պակաս խելացի, իսկական ստեղծագործ հոգի էր. աշխույժ, երևակայող, վառ ու անկանխատեսելի, ով աշխարհին նայում էր նկարչի անվերջանալի հիացմունքով։ Բայց այս երկուսն ուղղակի անբաժան էին, երբեմն թվում էր, թե նրանք միմյանց մեկ հայացքով էին հասկանում։

Աշնանային հաջորդ առավոտը բացվեց զով, բայց յուրահատուկ պայծառությամբ: Ոսկեգույն ու ծիրանագույն տերևները, թեթև քամուց օրորվելով, դանդաղ իջնում էին խոնավ ասֆալտին, իսկ օդում տարածվում էր աշնան թարմ ու անուշահոտ բույրը: Էլիզան ու Աննան, ինչպես ամեն օր, միասին էին դուրս եկել տնից: Քայլելիս Էլիզան համբերատարությամբ լսում էր Աննայի անվերջանալի, աշխույժ պատմությունները, իսկ փոքրիկը, ձեռքը ամուր հենած քրոջ ափի մեջ, հիացմունքով նայում էր նրան: Էլիզան իր լրջությամբ, հավասարակշռվածությամբ ու հասունությամբ Աննայի համար ոչ միայն ավագ քույր էր, այլև հուսալի պաշտպան ու օրինակելի կերպար:

Դպրոցի մեծ, աղմկոտ շենքը դիմավորեց նրանց իրեն բնորոշ եռուզեռով: Երկար միջանցքներում վազվզում էին կրտսեր դասարանցիները, իսկ բարձրդասարանցիները լուրջ դեմքերով քննարկում էին առաջիկա ստուգարքները: Այդ օրը երկու քույրերի համար էլ լի էր հաջողություններով ու ջերմ պահերով:

Կենսաբանության ու մաթեմատիկայի դասերին Էլիզան հերթական անգամ փայլեց իր անթերի գիտելիքներով: Նրա տրամաբանությունը, հստակ մտածողությունն ու պատասխանատվության զգացումը զարմացնում էին անգամ ամենախիստ ուսուցիչներին: Երբ ուսուցիչը դասարանի առաջ գովաբանեց նրա աշխատանքը, Էլիզան միայն նրբանկատորեն ժպտաց՝ առանց ավելորդ հպարտության:

Իսկ դպրոցի մյուս թևում՝ կրտսեր դասարաններում, Աննան իսկական փոքրիկ փոթորիկ էր: Գրականության ու նկարչության դասերին նրա վառ երևակայությունն ու անսպառ էներգիան վարակում էին բոլորին: Նա այնքան պատկերավոր էր պատմում իր հորինած պատմությունները և այնպիսի վառ գույներով էր նկարում իր երազանքների աշխարհը, որ ուսուցչուհին անգամ կանգ էր առել նրա սեղանի մոտ՝ հիացմունքով դիտելով փոքրիկ աղջկա անկեղծ ոգևորությունը: Դպրոցում բոլորն էին ճանաչում ու սիրում այս քույրերին. մեկը

լուրջ էր, խելացի ու զսպված, մյուսը՝ աշխույժ, ստեղծագործ ու անվերջ ժպտացող:

Այդ օրն էլ մաթեմատիկայի դասին Աննան որոշել էր իսկական «ներկայացում» կազմակերպել: Ամենայն լրջությամբ, առանց աչք թարթելու, նա ուսուցչուհուն պատմեց, թե իբր իրենց տանը հյուրընկալվել է մի «տաղանդավոր կապիկ»: Ավելին, Աննան պնդում էր, որ նախորդ օրվա տնային աշխատանքն իր փոխարեն հենց այդ կապիկն է գրել: Որպես «անհերքելի ապացույց»՝ նա հպարտորեն բացեց տետրը, որտեղ թվերը գրված էին ծմռված, անկանոն ու խզբզված ձեռագրով. Աննան հատուկ այդպես էր գրել, որ համոզի, թե գրիչն իսկապես կապիկի թաթում է եղել: Ուսուցչուհին մի պահ շվարած նայում էր տետրին, իսկ ողջ դասարանում լսվում էր աշակերտների անզուսպ ծիծաղը:

Դասամիջոցին, երբ էլիզան մոտեցավ քոջ դասարանին, ուսուցչուհին ծիծաղը զսպելով հարցրեց նրանց «տան նոր մաթեմատիկոսի» մասին: Էլիզան, նայելով Աննայի չարածճի և փայլող աչքերին, ժպտաց, գլուխը տատանեց ու ստիպված եղավ խոստովանել, որ դա ընդամենը իր փոքրիկ քոջ հերթական վառ երևակայության արդյունքն էր: Լուրը վայրկյանաբար տարածվեց, և դպրոցի միջանցքները թնդում էին ծիծաղից...

Դասերից հետո քույրերը միասին տուն էին վերադառնում: Ճանապարհին Աննան չէր դադարում ծիծաղել ու ոգևորությամբ պատմել իր «կապիկի» պատմության մասին:

— Էլի՛՛գ, միայն տեսնեիր ուսուցչուհու դեմքը, երբ ցույց տվեցի ծմռված թվերը, — ծիծաղից շունչը կտրվելով ասում էր Աննան՝ ցատկոտելով քոջ կողքին: — Նա իսկապես մի պահ հավատաց, որ տանը կապիկ ունենք:

Էլիզան, չկարողանալով զսպել ժպիտը, հոգատարությամբ նայեց փոքրիկ քոջը, ապա թեթևակի փոխեց տոնը՝ փորձելով լուրջ տեսք ընդունել.

— Աննա՛, քո երևակայությունն ու հնարամտությունն անսահման են, բայց դպրոցը մանկապարտեզ չէ: Այնտեղ պետք է լուրջ լինել, իսկ ուսուցիչների հետ կատակ անելիս՝ չափը չանցնել: Դասերը սովորելու համար են, ոչ թե թատրոն կազմակերպելու:

— Լա՛վ, դե մի՛ բարկացիր, Էլիզ, — Աննան փաթաթվեց քրոջ ձեռքին, իսկ հետո, նկատելով ճանապարհի մոտ գտնվող մանկական խաղահրապարակը, աչքերը վառվեցին: — Խնդրո՞ւմ եմ, արի մի երկու րոպե կանգ առնենք: Ես ուղղակի մի փոքր ճոճվեմ ճոճանակի վրա ու գնանք տուն:

Էլիզան զիջեց. — Լավ, բայց միայն մի քանի րոպե:

Աննան ուրախ վազեց դեպի ճոճանակը, նստեց ու սկսեց բարձր ճոճվել՝ ծիծաղելով ու վայելելով քամու հպումը: Սակայն ընդամենը մեկ րոպե անց նրա ծիծաղը հանկարծակի ընդհատվեց: ճոճանակի շարժումը դանդաղեց: Աննան ձեռքերով ամուր կառչեց շղթաներից, գլուխը կախեց ու դանդաղ, դժվարությամբ իջավ ճոճանակից:

— Աննա՞, — Էլիզան զգաց, որ ինչ-որ բան այն չէ, և արագ մոտեցավ քրոջը:

Փոքրիկ աղջիկը ծանր ու հաճախակի էր շնչում, ասես օդը չէր հերիքում նրան: Նա թույլ ձայնով, հազիվ լսելի շշնջաց.

— Էլի՛զ... խնդրում եմ... ինձ մի քիչ ջո՛ւր տուր...

Էլիզան արագ պայուսակից հանեց ջրի շիշը, բայց երբ նայեց քրոջ դեմքին, սիրտը սառեց. Աննայի յուրահատուկ վարդագույն այտերը սպիտակել էին, դեմքը պատվել էր թեթև քրտինքով, իսկ շուրթերը ստացել էին մտահոգիչ կապտավուն երանգ... Էլիզայի սիրտը սկսեց ցավագին բախվել: Չսպասելով ոչ մի վայրկյան՝ նա բռնեց քրոջ թույլ ձեռքն ու արագ հասցրեց նրան տուն: Տան շեմին մայրը, տեսնելով դստեր գունատ դեմքն ու

կապտած շուրթերը, սարսափից ձեռքերը տարավ բերանին:
Տանն իսկական հուզմունք ու իրարանցում բարձրացավ. մայրն
անմիջապես զանգահարեց հորը, որից հետո նրանք շտապեցին
հիվանդանոց:

Ընդունարանի սպասասրահում տիրում էր ճնշող լռություն, որը
ընդհատվում էր միայն պատի ժամացույցի չոր կտկտոցով:
Մայրն ու Էլիզան, իրար ձեռք ամուր բռնած, անհանգիստ
սպասում էին միջանցքում: Խեղդող սպիրտի հոտը բթացել էր
անհանգիստ սպասումից, ամեն վայրկյանը ժամերի
ծանրություն ուներ: Հանկարծ միջանցքի ծայրում հայտնվեց
հայրը. նա վազել էր ամբողջ ուժով, շունչը կտրվում էր, իսկ
ճակատին քրտիների կաթիլներ էին:

— Ի՞նչ է պատահել... Ի՞նչ է եղել իմ փոքրիկին, — հնալով,
հագիվ արտաբերեց հայրը՝ գրկելով կնոջն ու Էլիզային:

Էլիզան, դողացող ձայնով սկսեց պատմել այն ամենը, ինչ տեղի
էր ունեցել. դպրոցական ուրախ օրը, Աննայի ծիծաղը,
ճոճանակն ու հանկարծակի ի հայտ եկած թուլությունը:

Այդ պահին հետազոտման սենյակից դուրս եկավ սպիտակ
խալաթով բժիշկը: Նրա լուրջ ու հոգնած հայացքից ընտանիքի
անդամների սրտերը մի պահ կանգ առան:

— Բժիշկ, ասեք, խնդրում եմ, ի՞նչ է նրա հետ, — առաջ նետվեց
մայրը:

Բժիշկը հանեց ակնոցն ու մեղմ, բայց հաստատուն ձայնով
ասաց.

— Մենք կայունացրել ենք Աննայի վիճակը, նա հիմա
հանգստանում է: Սակայն հետազոտությունը ցույց տվեց, որ
փոքրիկի մոտ սրտի բնածին արատ կա. նրա սիրտը չի
կարողանում օրգանիզմին բավարար քանակությամբ թթվածին
մատակարարել, հատկապես ֆիզիկական ծանրաբեռնվածու-

թյան ժամանակ: Յենց դա է պատճառը, որ նրա շուրթերը կապտում են, և նա շնչահեղձ է լինում: Սա լուրջ ախտորոշում է, որը պահանջում է մշտական հսկողություն և հետագա վիրահատական միջամտություն...

Բժշկի խոսքերը Էլիզայի ականջներում հնչեցին որպես որոտ: Այդ վայրկյանին տասնվեցամյա աղջկա աշխարհում փլուզվեց ամեն ինչ...

Երբ բժիշկը թույլատրեց մտնել պալատ, ընտանիքի անդամները զգուշությամբ բացեցին դուռը: Աննան պառկած էր սպիտակ մահճակալին՝ անսովոր գունատ ու անօգնական: Տեսնելով ծնողներին ու Էլիզային՝ փոքրիկ աղջկա աչքերից առատ արցունքներ հոսեցին:

— Մայրի՛կ... Էլի՛զ... ինձ հետ ի՞նչ է կատարվում, — լացին խառնված, դողդոջուն ձայնով շնչաց Աննան: — Ես վախենում եմ...

Մայրը ծնկի իջավ մահճակալի մոտ, գրկեց դստերն ու սկսեց համբուրել նրա ճակատն ու այտերը: Հայրն ու Էլիզան նույնպես մոտեցան՝ փորձելով զսպել իրենց արցունքները:

— Ամեն ինչ լավ է լինելու, իմ փոքրիկ, — մեղմորեն ասաց մայրը՝ սրբելով Աննայի արցունքները: — Բժիշկն ասաց, որ քո սրտիկը մի փոքր հոգնել է, բայց մենք միասին հաղթահարելու ենք սա: Դու շատ ուժեղ ես:

Էլիզան ամուր բռնեց քրոջ ձեռքն ու, նայելով նրա արցունքոտ աչքերին, ինքն իրեն լռեցյալն երդում տվեց. այլևս երբեք թույլ չտալ, որ այս աչքերը ցավից լաց լինեն:

Մի քանի օր հիվանդանոցում հետազոտվելուց հետո բժիշկները կայունացրին Աննայի վիճակը և թույլատրեցին նրան վերադառնալ տուն: Սակայն տան կյանքը բոլորովին փոխվել էր: Սկսվել էր նախավիրահատական պատրաստության ծանր ու պատասխանատու շրջանը: Աննային նշանակվել էին հատուկ դեղամիջոցներ, որոնք պետք է թեթևացնեին սրտի

աշխատանքն ու պատրաստեին նրան առաջիկա բարդ վիրահատությանը:

Տանը տիրում էր տագնապալից, բայց միասնական մթնոլորտ: Էլիզան իր վրա էր վերցրել քրոջ խնամքի ողջ պատասխանատվությունը. նա հետևում էր դեղերի ընդունման ճշգրիտ ժամերին, կարդում էր Աննայի համար, չափում էր նրա ճնշումն ու անդադար կողքին էր:

Անցավ մեկ ամիս: Եվ ահա եկավ այն օրը, երբ նրանք պետք է նորից գնային հիվանդանոց՝ արդեն վիրահատության համար:

Առավոտյան տանը տիրում էր ծանր, լարված լռություն: Բոլորն էլ փորձում էին ժպտալ ու ամեն գնով թաքցնել իրենց վախը փոքրիկ Աննայից: Երբ նրանք նստեցին մեքենան, քաղաքը նոր էր արթնանում: Ողջ ճանապարհին մեքենայի մեջ հնչում էին միայն մեղմ, սփոփող խոսքեր:

— Աննա՛, ջան, ամեն ինչ շատ արագ ու լավ է անցնելու, — մեղմորեն ասում էր հայրը: — Բժիշկները պարզապես օգնելու են, որ քո սրտիկը էլ չհոգնի, ու դու նորից կարողանաս վազել ու ճոճվել ճոճանակի վրա:

— Իսկ դուք ինձ կսպասե՞ք, — թույլ, անհանգիստ ձայնով հարցրեց Աննան՝ նայելով քրոջն ու ծնողներին:

— Անպայմա՛ն, իմ լույս, — մեքենայի առջևի նստատեղից շրջվելով՝ ասաց մայրը՝ սրբելով թաքուն հոսող արցունքը: — Մենք լինելու ենք հենց դռան հետևում ու սպասելու ենք քեզ:

Միայն Էլիզան էր, որ ոչինչ չէր խոսում՝ վախենում էր հանկարծ լաց լինել: Նա միայն պինդ սեղմել էր քրոջ ձեռքը և փորձում էր ժպտալ, քրոջը քաջալերելու համար:

Հիվանդանոցում ամեն ինչ կատարվում էր շատ արագ. սպիտակ միջանցքներ, բժիշկների գուսպ շարժումներ, նախապատրաստական պատրաստություններ: Երբ Աննային

մոտեցրին վիրահատարանի դռներին, նա վերջին անգամ նայեց ընտանիքին ու թույլ ժպտաց... Դռները փակվեցին, և սկսվեցին կյանքի ամենաերկար ու ծանր ժամերը:

Վիրահատարանի փակ դռների հետևում ընթանում էր կյանքի ու մահվան անողոք պայքար: Իրավիճակը շատ ավելի լուրջ էր, քան բժիշկները ենթադրում էին: Սրտի արատի բարդությունն ու անանցանելի հյուսվածքները պահանջում էին ոչ թե սովորական չորս ժամ, այլ ևս ավելի քան երեք լրացուցիչ, տանաջալից ժամեր: Վիրաբույժների ճակատից քրտինքը հոսում էր, լարվածությունը հասել էր գագաթնակետին. ամեն մի միլիմետրը որոշում էր փոքրիկ աղջկա ճակատագիրը:

Իսկ այդ նույն պահին, դռների մյուս կողմում՝ սպասասրահում, տիրում էր ճնշող, անտանելի լռություն: Լրացուցիչ այդ երեք ժամերը դարձան ընտանիքի կյանքի ամենածանր, ամենաերկար փորձությունը: Ոչ ոք ի վիճակի չէր խոսել. բառերն ուղղակի կորցրել էին իրենց իմաստը:

Երբ բժիշկների նշած նախնական ժամանակն ավարտվեց, իսկ դռները այդպես էլ չբացվեցին, Էլիզան զգաց, որ այլևս անկարող է զսպել ներսում կուտակված ցավն ու վախը: Ծնողներին փոքր-ինչ հանգստացնելու համար նա, հազիվ զսպելով կոկորդում սեղմված հեկեկոցը, մեղմորեն ասաց, որ շուտով կվերադառնա:

Գնալով լվացարան՝ Էլիզան հենվեց սառը պատին: Նա իր կյանքում առաջին անգամ ուներ այսպիսի սարսափելի, անպաշտպան զգացողություն. նա զգում էր, որ կորցնում է իր կյանքի ամենաթանկ, ամենասիրելի էակին: Արցունքներն անձայն հոսում էին նրա այտերով առանց ընդհատվելու: Նա չէր հեկեկում, պարզապես լաց էր լինում այնպիսի խորը ցավով, որն առաջին անգամ էր պատում իր ողջ եությունը:

Մի քանի րոպե անց, դեմքը սառը ջրով ցողելով ու ինքնատիրապետումը հավաքելով, Էլիզան վերադարձավ

սպասասրահ: Սակայն միջանցքը նախկինի պես դատարկ էր, իսկ վիրահատարանի դռներն՝ անթափանց ու լուռ...

Վիրահատարանում լարվածությունը հասել էր ծայրաստիճան հանգուցալուծման: Գլխավոր վիրաբույժի ձեռքում նշտարն էր. շուրջը տիրում էր անհանգիստ, բայց հստակ կազմակերպված աշխատանքային սառնություն, իսկ օդում լսվում էր միայն բժշկական սարքավորումների ընդհատուն, չոր կտկտոցը: Հանկարծ սրտի մոնիտորի ձայնը փոխվեց. ցուցանիշները սկսեցին արագորեն ընկնել: Վայրկյանների ընթացքում անոթազարկը հավասարվեց զրոյի, և Էկրանին հայտնվեց ուղիղ, սառը գիծը:

— Սրտի կանգ, — հնչեց վիրաբույժի տագնապալից ձայնը: — Արագ, դեֆիբրիլատորը:

Բժիշկները նետվեցին սրտի աշխատանքը վերականգնելու: Մեկ, երկու... Էլեկտրական հարվածները ցնցում էին փոքրիկ մարմինը, բայց սարքավորումների տագնապալից ազդանշանը չէր լռում: Սիրտը, որն այդքան հոգնել էր, այլևս չէր արձագանքում...

...Իսկ սպասասրահում այդ նույն պահին դռները դանդաղ բացվեցին: Դուրս եկավ գլխավոր վիրաբույժը: Նա դանդաղ հանեց դիմակը և, գլուխը կախած, նայեց ծնողներին: Նրա հայացքում ամեն ինչ ասված էր առանց բառերի:

— Մենք արեցինք ամեն ինչ... Ներեցեք մեզ... — ցածր արտաբերեց նա:

Հիվանդանոցի միջանցքը լցվեց մոր սրտապատառ ճիչով ու հոր անօգնական հեկեկոցով: Անհուն հուսահատությունը պատեց ողջ տարածությունը: Եվ միայն Էլիզան էր, որ լաց չէր լինում: Նա այլևս արցունքներ չունեիր. իր ողջ ցավն ու սարսափը նա արդեն թափել էր լվացարանի սառը պատերի մոտ: Նա պարզապես կանգնած էր անշարժ, քարացած, իսկ ներսում տիրում էր անսահման, լռին տառապանք...

Հիվանդանոցից տուն վերադառնալուց հետո դռան կողպեքի չոր չխկոցն ու բանալու պտույտը հնչեցին որպես վերջնական դատավճիռ: Տունը նրանց դիմավորեց այնպիսի ծանր, օտարացած լռությամբ, որն ուղղակի ուսերին նստած խլում էր շնչելու վերջին օդը:

Մայրը, այդպես էլ չհանելով վերարկուն, անօգնական սահեց միջանցքի աթոռակին ու հայացքը հառեց դատարկությանը: Հայրը լուռ անցավ խոհանոց. լսվեց, թե ինչպես է նրա ձեռքում դողում ապակյա բաժակը, բայց ծորակից հոսող ջրի ձայն այդպես էլ չլսվեց:

Էլիզան դանդաղ քայլեց առաջ: Ամենադաժան հարվածը ոչ թե դատարկությունն էր, այլ ծանոթ մանրուքների դեռևս ջերմ ներկայությունը: Հայելու տակի դարակին դեռ դրված էր Աննայի վառ վարդագույն մազակալը, որը նա այդքան երկար փնտրում էր դուրս գալուց առաջ: Մանկական սենյակի սեղանին բաց էր մնացել նկարչական ալբոմը, իսկ մահճակալին նստած էր փափուկ արջուկը՝ անհավասար ուղղված ականջներով: Տունը շնչում էր մի փոքրիկ էակի ներկայությամբ, որն այլևս երբեք ներս չէր մտնելու: Էլիզան մտավ իր սենյակ, ծանր փակեց դուռն ու առաջին անգամ մենակ մնաց այն սարսափելի մոքի հետ, որ Աննան այլևս չկա:

Մի քանի օր անց եկավ հուղարկավորության ծանր օրը: Սև զգեստները, ցավակցական ցածրաձայն փսփսուքները, թարմ հողի ու մոմերի խեղդող հոտը Էլիզայի համար ծուլվել էին մի մշուշոտ, օտար պատկերի մեջ: Նա կանգնած էր ծնողների արանքում. մայրն այնքան նիհարած ու անուժ էր թվում, կարծես ոտքի վրա էր պահվում միայն հոր թևից կառչած, իսկ հոր դեմքը վերածվել էր անկենդան, քարե դիմակի: Էլիզան լաց չէր լինում. նրա ներսում արցունք չկար, միայն սառնություն:

Երբ դագաղն իջեցնում էին, մայրն արձակեց այնպիսի թույլ, հուսահատ հեծկտոց, որից Էլիզայի շունչը կտրվեց: Այդ պահին նա նայեց աշնանային մերկ ծառերին ու հասկացավ դաժան

իրականությունը. աշխարհը շարունակում էր ապրել,
մեքենաները սլանում էին, թռչունները թռչում էին, որևէ բան
չէր կանգնել, թեև իրենց աշխարհն ավերվել էր մինչև հիմքերը:
Այդ անարդարության զգացումն այրում էր ցանկացած
ֆիզիկական ցավից ուժեղ:

Անցավ երկու շաբաթ: Ցավակցական զանգերն ու
այցելությունները լռեցին, և տունը սուզվեց կիսամութ, ծանր
լռության մեջ: Ծնողներն ապրում էին զուգահեռ
աշխարհներում՝ վախենալով նայել միմյանց աչքերին: Էլիզայի
համար ամեն երեկո վերածվում էր տանջանքի: Որպեսզի չլսի
տան սպանող լռությունը և մտքերին թույլ չտա իրեն տանել
դեպի հատակը, նա սկսեց ծանրաբեռնել իրեն մինչև վերջին
սահմանը:

Ամեն առավոտ, դեռ լույսը չբացված և ամեն երեկո, երբ
քաղաքն արդեն պատրաստվում էր քուն մտնել, նա դուրս էր
գալիս փողոց: Վազում էր սառը, դատարկ փողոցներով՝ մինչև
ուժասպառ լինելը: Մկանների ֆիզիկական ցավն ու թթվածնի
պակասը միակ միջոցն էին՝ խլացնելու ներսի անտանելի
մորմոքը: Նա վազում էր այնքան, մինչև թոքերը սկսում էին
այրվել ցրտից, իսկ ոտքերը դառնում էին բամբականման:

Վերադառնալով տուն՝ նա շրջապատում էր իրեն
կենսաբանության, քիմիայի և անատոմիայի դասագրքերով: Նա
գիշերները կլանում էր էջերը, անգիր անում լատիներեն
տերմինները, արյան շրջանառության սխեմաներն ու սրտի
կառուցվածքը: Դա այլևս սովորական դաս անել չէր. դա
հուսահատ փորձ էր՝ վերահսկելու գոնե մի բան այս կյանքում:
Գրքերի էջերի արանքում նրա ներսում ձևավորվում էր լուռ,
չարացած ու պինդ որոշում. նա պետք է հասկանա, թե ինչպես է
ստեղծված այս կյանքը, որպեսզի այլևս երբեք անօգնական
չմնա մահվան առաջ:

Արտաքուստ թվում էր, թե Էլիզան աստիճանաբար
վերադառնում է սովորական կյանքին: Նա ժամանակին գնում
էր դպրոց, պատասխանատվությամբ կատարում էր բոլոր

հանձնարարությունները և նույնիսկ փորձում էր թույլ ժպտալ ծնողներին, երբ նրանք հարցնում էին իր որպիսությունը: Շրջապատի համար նա օրինակելի, ուժեղ աղջիկ էր, որը կարողացել էր հավաքել իրեն ծանր կորստից հետո: Սակայն դա ընդամենը արտաքին, խաբուսիկ քող էր. ներսում ամեն ինչ շարունակում էր այրվել ու մոխրանալ:

Դա հատկապես պարզ դարձավ աշնանային մի սովորական օր, երբ Էլիզան դպրոցից տուն էր վերադառնում: Փողոցում նրան մոտեցավ իրենց հին հարևանուհին՝ տիկին Նվարդը, ով երկար ժամանակ բացակայել էր քաղաքից:

— Էլի՛զա, ջա՛նս, բարև, — ժպտալով ասաց նա՝ չիմանալով կատարվածի մասին: — Ինչքա՞ն ես մեծացել: Իսկ որտե՞ղ է քո փոքրիկ քույրիկը՝ Աննան:

Այդ վայրկյանին Էլիզայի աշխարհը մի պահ նորից կանգ առավ: Նրա կոկորդում սեղմվեց սառը, խեղդող անվերահսկելի ցավը, իսկ սիրտը սկսեց խելահեղորեն տրոփել: Ներսում ամեն ինչ ճշում էր ու պատռվում, բայց արտաքուստ նրա դեմքը մնաց անշարժ ու հանգիստ:

— Բարև Ձեզ, տիկի՛ն Նվարդ, — արտաբերեց Էլիզան՝ ցույց տալով թեթև, գրեթե աննկատ ժպիտ: — Աննան... Աննան հիմա հանգստանում է: Ես պետք է շտապեմ, ցտեսություն:

Նա արագացրեց քայլերն ու շրջվեց դեպի անկյուն: Միայն այնտեղ՝ մարդկանց աչքից հեռու, դատարկ ծառուղում, նա հենվեց ծառի բնին: Ձեռքերը դողում էին, շնչառությունը դարձել էր ընդհատուն ու հաճախակի, իսկ կրծքավանդակում այնպիսի մորմոք էր բարձրանում, կարծես կողոսկրերի տակ կրակ էին վառել: Նա չէր լացում. արցունքների փոխարեն ներսում միայն այրող, անթափանց մոխիր էր: Էլիզան ամուր սեղմեց բռունցքները, մի քանի խորը շունչ քաշեց, հավաքեց իրեն, ուղղեց մեջքն ու նորից դրեց իր «հանգիստ» դեմքի դիմակը:

Ավագ դպրոցի վերջին տարիները նրա համար դարձան անդադար, ծանր աշխատանքի շրջան: Մինչ տարեկիցները վայելում էին պատանեկությունը, Էլիզան օր ու գիշեր անցկացնում էր կենսաբանության, քիմիայի և անատոմիայի դասագրքերի առջև: Նա չէր սովորում լոկ գնահատականի համար. նա պատրաստվում էր իր կյանքի գլխավոր առաքելությանը:

Եվ ահա եկավ ընդունելության քննությունների շրջանը: Բժշկական համալսարանի քննասենյակի սառը, լարված մթնոլորտում Էլիզան նստած էր հարյուրավոր այլ դիմորդների կողքին: Շուրջբոլորը տիրում էր տագնապ, դողացող ձեռքեր ու հուզված շշուկներ, սակայն Էլիզայի դեմքին բացարձակ հանգստություն էր: Նրա ձեռքերը չէին դողում: Երբ նա վերցրեց քննական թեստերը, նրա աչքերի առջև մի պահ հայտնվեց Աննայի ժպիտը, և նա սկսեց գրել՝ վստահ ու առանց վայրկյան անգամ տատանվելու:

Մի քանի շաբաթ անց համալսարանի պատին փակցվեցին ընդունվածների ցուցակները: Բակը լի էր աղմուկով, ուրախության ճիչերով ու հիասթափության արցունքներով: Էլիզան դանդաղ մոտեցավ ցուցակներին և գտավ իր անունը՝ ցուցակի ամենավերևում, ամենաբարձր միավորներով:

Նա չգոռաց ուրախությունից, չհեկեկաց: Նա պարզապես երկար նայեց իր անվանը, ապա հայացքն ուղղեց դեպի երկինք: Ներսում՝ մոխրացած ցավի տակ, առաջին անգամ հայտնվեց թեթև, տաք մի շող: Էլիզան ձեռքը հպեց կրծքին ու լռելյայն շշնջաց. «Առաջին քայլն արված է, Աննա՛: Ես խոստանում եմ՝ դառնալու եմ լավագույն վիրաբույժը»:

Համալսարանական առաջին տարին թռավ աննկատ: Էլիզայի համար բժշկությունն այլևս միայն ցավը խլացնելու միջոց չէր. այն վերածվել էր սիրելի գործի, որտեղ նա գտնում էր իր իսկական կոչումը: Աստիճանաբար նրա կյանք վերադարձան վառ գույները: Տանը ծանր լռությանը փոխարինել էր ջերմ հիշողությունների թեթևությունը. ծնողները նորից սկսել էին

ժպտալ, իսկ Աննայի մասին հիշատակումներն այլևս ցավ չէին պատճառում, այլ լցնում էին սիրտը լույսով:

Էլիզան նույնիսկ համալսարանում էր լավագույնը, բոլոր դասախոսները նրան փայլուն ապագա էին խոստանում: Ուսումնական առաջին երկու տարվա ընթացքում Էլիզային հաջողվում է գրել երեք գիտական աշխատանք, որոնցից վերջինն անգամ արժանանում է մրցանակի: Նման առաջադիմությունը չէր կարող անտեսվել, և դասախոսների ուղորդությամբ, Էլիզան հրավեր է ստանում Ջարվարդի համալսարանի բժշկական դպրոցից:

Ընտանիքի հետ հրաժեշտը դժվար էր: Օդանավակայանում Էլիզային հրաժեշտ տալու եկել էին գրեթե բոլոր բարեկամները, ընկերները և նույնիսկ դասախոսները:

Նոր շրջապատ, նոր լեզու, նոր դասախոսներ, նախկինի պես էր մնացել միայն մի բան՝ Էլիզայի ուսման անհագ ծարավը: Տարին սկսվեց երրորդ կուրսի ուրույն դժվարություններով, որոնք կոփում էին նպատակասլաց ուսանողներին: Ծուռով Էլիզան միացավ համալսարանի գիտական խմբակին, ձեռք բերեց նոր ընկերներ, դարձավ գրադարանի մշտական հաճախորդը, որտեղ ժամերով ուսումնասիրում էր վիրաբուժական ամենադժվար մեթոդներն ու նորարարությունները:

Չորրորդ կուրսում ուսանողներն սկսեցին վիրահատական փորձեր կատարել մանիկենների վրա, իսկ լավագույն ուսանողներին, որոնց կազում էր նաև Էլիզան, թույլատրվեց ականատես լինել նաև իրական վիրահատություններին:

Երբ եկավ ուսանողական գիտական կոնֆերանսի օրը, նրա ներկայացրած գեկույցը սրտանոթային վիրաբուժության ժամանակակից խնդիրների մասին արժանացավ ամբիոնի վարիչի՝ համալսարանի ամենապահանջկոտ պրոֆեսորի բարձր գնահատականին:

— Այս աղջիկը մկրատն ու նշտարը բռնում է ոչ թե ուսանողի, այլ փորձառու վիրաբույժի պես, — նկատեց պրոֆեսորը դասախոսական կազմի հետ զրույցում:

Երկու տարի անց համալսարանի շրջանավարտների գլխավոր խոսքը միաձայն տրվեց Էլիզային, ով ոչ միայն գերազանցությամբ ավարտեց համալսարանը, այլև ապացուցեց, որ անմնացորդ նվիրումն ու աշխատասիրությունը կարող են հրաշքներ գործել: Ավարտական հանդիսավոր արարողության ժամանակ, կանգնած լեփ-լեցուն դահլիճի առջև, նա հուզմունքով, բայց վստահ ձայնով խոսեց բժշկի կոչման, պատասխանատվության և մարդկային կյանքի անգնահատելի արժեքի մասին:

Սակայն դիպլոմ ստանալն ընդամենը սկիզբն էր: Իսկական, անհաշտ պայքարը սկսվեց ռեզիդենտուրայում՝ շտապօգնության կենտրոնական հիվանդանոցի վիրաբուժական բաժանմունքում:

Այստեղ Էլիզան բախվեց բոլորովին այլ իրականության: Գիշերային ծանր հերթապահությունները, շտապօգնության մեքենաների անվերջ ազդանշանները և թույլների ընթացքում ճիշտ որոշում կայացնելու անհրաժեշտությունը դարձան նրա նոր առօրյան: Ավագ բժիշկներն արագ նկատեցին երիտասարդ ռեզիդենտի արտակարգ սառնասրտությունը. նույնիսկ ամենախառնաշփոթ իրավիճակներում Էլիզան չէր կորցնում ինքնատիրապետումը, գործում էր արագ, հստակ և առանց ավելորդ շարժումների:

Շուտով նրան սկսեցին վստահել ոչ միայն օգնականի դերը, այլև բարդ վիրահատությունների առանձին փուլերի իրականացումը: Էլիզայի համար սկսվել էր ամենապատասխանատու շրջանը՝ քայլ առ քայլ մոտենալով ինքնուրույն վիրաբույժ դառնալու երազանքին:

Եվ երազանքի իրագործման օրը եկավ անսպասելիորեն՝ սովորական հերթապահության ժամանակ:

Ճտապօզնության մեքենայով հիվանդանոց տեղափոխված հիվանդի վիճակը ծայրահեղ ծանր էր. յուրաքանչյուր վայրկյանը հաշվված էր, իսկ ավագ վիրաբույժն այդ պահին զբաղված էր մեկ այլ զուգահեռ, բարդ վիրահատությամբ: Հապաղելն ուղղակի անհնար էր: Ավագ բժիշկը կարճ նայեց Էլիզային ու վստահող, բայց խիստ ձայնով ասաց. «Էլի՛զա, դու պատրաստ ես: Վիրահատությունը վարում ես դու»:

Էլիզայի սիրտը մի պահ արագ տրոփեց, բայց ներսում տիրող հանգստությունն անմիջապես հաղթեց տագնապին: Նա մոտեցավ նախասրահի լվացարանին: Օճառի ու հատուկ ախտահանիչ լուծույթի տակ նա մանրակրկիտ, ծանոթ ճշգրտությամբ լվաց ձեռքերը՝ արմունկներից մինչև մատների ծայրերը: Սառը ջուրը վերջնականապես սրեց նրա ուշադրությունը:

Դռները դանդաղ բացվեցին, և նա ոտք դրեց վիրահատարան: Այստեղ տիրում էր բացարձակ մաքրություն, բժշկական սարքավորումների չոր կտկտոցն ու վիրահատական սեղանին ուղղված պայծառ, սպիտակ լույսը: Բուժքույրը մոտեցավ և զգուշությամբ նրան հազգրեց մանրեագերծված խալաթը, ապա օգնեց հագնել ռեզինե ձեռնոցները: Չոր, առանձնահատուկ ձայնով ձեռնոցները նստեցին նրա մատներին՝ դառնալով նրա երկրորդ մաշկը:

Էլիզան մոտեցավ սեղանին: Նա հայացքով ստուգեց բոլոր գործիքները՝ շարված սպիտակ սավանի վրա. նշտարներ, սեղմակներ, ասեղնաբռնիչներ... Ամեն ինչ պատրաստ էր: Նա բարձրացրեց աջ ձեռքն ու ասաց.

— Նշտա՛րը:

Բուժքույրն անմիջապես նրա ձեռքի մեջ դրեց սառը, փայլուն գործիքը: Էլիզան խորը շունչ քաշեց, կենտրոնացրեց հայացքն ու կատարեց իր կյանքի առաջին ինքնուրույն վիրահատական կտրվածքը: Ձեռքերը չէին դողում: Այդ պահից սկսած՝

աշխարհում այլևս ոչինչ չկար, բացի վիրահատական լույսից, սրտի մոնիտորի ռիթմիկ ձայնից և նրա հստակ, անթերի շարժումներից:

Վիրահատությունից հետո Էլիզան դուրս եկավ սպասասրահ և հանելով դիմակը, նուրբ ժպտալով ասաց հիվանդի կնոջը.
—Ամեն ինչ լավ է, վիրահատությունն անցավ հաջող, հիմա նա մի փոքր թույլ է, բայց մի քանի օրից օրգանիզմը լրիվ կվերականգնվի:

Հիվանդի կինը՝ ուրախությունից լցված աչքերով մոտեցավ և գրկեց Էլիզային, ինչից հետո շնորհակալություն հայտնեց և գնաց ամուսնու պալատը:

Այդ հաջողված վիրահատությունը դարձավ Էլիզայի կարիերայի շրջադարձային պահը: Հիվանդանոցի ողջ անձնակազմը՝ կրտսեր բուժքույրերից մինչև վիրաբուժության բաժնի վարիչը, սկսեցին նրան նայել բոլորովին այլ աչքերով: Նա այլևս պարզապես հեռանկարային ռեզիդենտ չէր. նա ապացուցել էր, որ ունի սառնասրտություն, արագ կողմնորոշվելու ունակություն և, ամենակարևորը, «վիրաբույժի ձեռքեր»:

Այդ օրվանից նրան սկսեցին վստահել ավելի ու ավելի բարդ դեպքեր: Էլիզան անցկացնում էր հիվանդանոցում օրեր ու գիշերներ՝ մոռանալով հանգստի մասին: Վիրահատարանը դարձել էր նրա տունը, իսկ նշտարը՝ նրա լեզուն: Ամեն մի փրկված հիվանդի հետ նրա վստահությունն աճում էր, բայց դրա հետ մեկտեղ աճում էր նաև նրա ներքին պահանջկոտությունը: Նա թույլ չէր տալիս իրեն ոչ մի սխալ, ոչ մի վայրկյանի թուլություն:

Տարիներն անցնում էին անկանգ: Էլիզան քայլ առ քայլ բարձրանում էր մասնագիտական աստիճաններով՝ ռեզիդենտից վերածվելով երիտասարդ, բայց արդեն հայտնի ու հարգված վիրաբույժի, ում մոտ էին ուղարկում ամենածանր ու «անհույս» համարվող հիվանդներին: Նա ընդունում էր ամեն տեսակ հիվանդների, բացի երեխաներից. դեռ չէին անցել ծանր

վիճակում գտնվող երեխաներին տեսնելիս փոթորկի պես
հարվածող ծանր հիշողությունները:

Աշխատանքի ընդամենը երրորդ տարում հիվանդների
հարազատները հաճախ պահանջում էին, որ վիրահատողը լինի
հենց Էլիզան: Նա վիրահատությունները կատարում էր
անթերի, դեռ չէր եղել դեպք, որ Էլիզայի հերթափոխի
ժամանակ որևէ մեկը մահանար վիրահատական սեղանի վրա:
Նման հաջողությունները չանտեսվեցին, և նա դարձավ
հիվանդանոցի պատմության ամենաերիտասարդ գլխավոր
վիրաբույժը:

Այդ նշանակումը Էլիզայի վրա դրեց ոչ միայն հսկայական
պատասխանատվություն, այլև ստիպեց առերեսվել իր
ամենամեծ ներքին վախի հետ: Որպես գլխավոր վիրաբույժ՝ նա
այլևս չէր կարող ընտրել հիվանդներին:

Փորձությունն չուշացավ: Ձմեռային ցուրտ գիշերներից մեկի
ժամանակ հիվանդանոց տեղափոխեցին յոթամյա մի տղայի՝
սրտի խնդրի ծանր, հանկարծակի բարդացմամբ: Վիճակը
կրիտիկական էր, իսկ մյուս բոլոր մանկական վիրաբույժները
քաղաքից հեռու էին: Հապաղելու յուրաքանչյուր րոպեն կարող
էր ճակատագրական լինել:

Էլիզան կանգնած էր դժվարագույն ընտրության առջև: Նրա
սիրտը սկսեց արագ տրոփել, իսկ ձեռքերը մի պահ սառեցին:
Սակայն, նայելով փոքրիկի անօգնական դեմքին, նա
հասկացավ, որ իր մասնագիտական վախերը ոչինչ են այն
կյանքի համեմատ, որն այսօր կարող է փրկել:

— Պատրաստե՛ք վիրահատարանը, — հստակ արտաբերեց նա՝
հաղթահարելով ներսի տազնապը:

Այս վիրահատությունը դարձավ նրա կյանքի ամենալարված
փորձությունը: Էլիզան մտավ վիրահատարան՝ պատրաստ
լինելով տալու իր ողջ վարպետությունն ու ուժը, որպեսզի թույլ
չտա պատմությանը կրկնվել:

Ասես չար պատահականություն, այս տղան ուներ նույն
խնդիրն, ինչ-որ Աննան, կրկին նախնական տրամադրված
չորսի փոխարեն վիրահատությունը տևեց յոթ ժամ...
Վիրահատարանում նույն լարված իրավիճակն էր,
սարքավորումների նույն կտկտոցը:

Այլ էր միայն վիրահատության արդյունքը: Երկար պայքարից
հետո Էլիզային հաջողվեց ավարտին հասցնել
վիրահատությունը և փրկել այդ տղայի կյանքը:

Վիրահատարանից դուրս գալուց անմիջապես հետո Էլիզան
մոտեցավ տղայի ծնողներին և հայտնեց, որ վիրահատությունն
ավարտվեց հաջող, երեխայի կյանքին այլևս ոչինչ չի
սպառնում:

Ծնորհակալական խոսքերը լսելուց հետո Էլիզան քայլեց դեպի
իր աշխատասենյակ և անկյունից թեքվելով, տեսավ, որ իր
գործընկերները «պատվո միջանցք» են կազմել իր համար և
բարձր ծափահարում են: Համեստ ժպտալուց հետո Էլիզան
մոտեցավ բուժքրոջն ու հարցրեց.

—Մենք որպես հիվանդ ընդունե՞լ ենք այս երեխայի հորը:

—Ոչ-ասաց բուժքույրը, -Նա Ձեզ ծանոթ է:

—Կարծես թե ես նրան առաջին անգամ չեմ տեսնում, կամ
գուցե վիրահատությունից հետո շատ եմ հոգնել, և դա ինձ
միայն թվում է-ծիծաղեց Էլիզան և մտավ իր աշխատասենյակ:

Նա փակեց աշխատասենյակի դուռն ու հենվեց դրան: Չնայած
հոգնածությանն ու ծափահարություններին, ներսում
անհանգստության մի բարակ, սառը թել էր ձգվել: Այդ
տղամարդու հայացքը... դրանում կար ինչ-որ բան, որն
արթնացնում էր վաղուց թաղված, մռայլ հիշողություններ:
Էլիզան մոտեցավ սեղանին, լցրեց մի բաժակ ջուր և փորձեց
ցրել այդ մտքերը. «Սա պարզապես հոգնածությունն է»:

Սակայն հանգստանալ չհաջողվեց: Կես ժամ անց նրա սեղանին
դրվեց փոքրիկ հիվանդի ամբողջական բժշկական
թղթապանակը՝ ծնողների անձնական տվյալներով: Էլիզան

մեխանիկորեն բացեց առաջին էջը, որ ստորագրի
վիրահատության ավարտական ակտը:

Երբ նրա հայացքը կանգ առավ հոր անվան, ազգանվան և
լուսանկարի վրա, նրա ձեռքում եղած գրիչը ցած ընկավ:

Այնտեղ գրված էր այն նույն բժշկի անունը, ով տարիներ առաջ
դուրս էր եկել վիրահատարանից, գլուխը կախել ու հայտնել
Աննայի մահվան մասին: Դա նա էր: Այն մարդը, ում
պատճառով իր աշխարհը փլուզվել էր, ում ատելությունից
ծնվել էր իր վիրաբուժական ուղին: Ճակատագիրն
իրականացրել էր իր ամենադաժան մտահաղացումը. Էլիզան
փրկել էր իրեն պատճառված ամենամեծ ցավի հեղինակի
որդուն:

Էլիզայի գլխում ամեն ինչ խառնվեց: Սենյակի օդը դարձավ
խեղդող: Նա չէր կարողանում մնալ պատերի ներսում.
վերցնելով վերարկուն ու մեքենայի բանալիները՝ նա արագ
դուրս եկավ հիվանդանոցից:

Դրսում մթնում էր: Սկսել էր տեղալ թաց, ծանր ձյուն, իսկ
ճանապարհները ծածկվել էին անտեսանելի մերկասառույցով:
Էլիզան նստեց մեքենան, ձեռքերը դողում էին դեկին: Նրա
մտքում միայն այդ անունն էր ու Աննայի վերջին ժպիտը: Նա
սեղմեց գազի ոտնակը՝ չնկատելով, թե ինչպես է մեքենայի
արագությունն աճում:

Շրջադարձի վրա, երբ դիմացից հանկարծակի դուրս եկավ ծանր
բեռնատարը, Էլիզայի մեքենան կորցրեց կառավարումը...

Էլիզան արթնացավ սպիտակ, ծանոթ հիվանդանոցային
պալատում: Սկզբում նրան թվում էր, թե ինքը նորից
հերթապահության է, բայց մարմնի ծանր, կաթվածահար
անշարժությունն ու աջ ձեռքի սուր, բաբախող ցավը նրան
վերադարձրին դաժան իրականություն:

Պալատի անկյունում կանգնած էին նրա ծնողներն ու ավագ բժիշկը: Նրանց հայացքներում չկար հույս, միայն անօգնականությունն ու խորը ողբերգություն:

— Էլի՛՞գա... — դողդոջուն ձայնով արտաբերեց ավագ բժիշկը՝
չհամարձակվելով նայել նրա աչքերին։ — Վնասվածքները շատ
ծանր էին։ Մենք արեցինք ամեն ինչ, որ փրկենք քո կյանքը,
բայց... քո աջ ձեռքի ջլերն ու նյարդերը լրիվ քայքայված են։ Դու
այլևս չես կարողանա վիրահատել։

Լռությունը փլուզվեց Էլիզայի գլխում: Նա նայեց իր անշարժ, վիրակապված ձեռքին, որը տարիներ շարունակ եղել էր իր միակ զենքը, իր իմաստն ու իր վրեժը: Նա կորցրել էր ամեն ինչ:

Երբ բոլորը դուրս եկան պալատից, Էլիզան մնաց մենակ: Նա
նայեց պատուհանից դուրս տեղացող թաց ձյանը, ապա իր
անշարժ ձեռքին ու շշնջաց ինքն իրեն.

— Ուրեմն սա՞ էր քո պատասխանը, ճակատագի՛ր... Դու ինձ տվեցիր այս ուժը, որպեսզի ես փրկեմ այն մարդու որդուն, ով խլեց իմ քրոջ կյանքը: Ես վճարեցի իմ պարտքը: Ես ապացուցեցի, որ կարելի էր փրկել... Բայց փոխարենը դու խլեցիր իմ կյանքի միակ իմաստը: Դու ինձ դարձրիր այնպիսին, ինչպիսին ես վախենում էի դառնալ՝ անօգնական: Աննա՛, ես արեցի ամեն ինչ, ինչ կարող էի... Բայց այս աշխարհում արդարությունը չափազանց թանկ գին ունի:

